

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

41. De In integrum restitutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

propter timorem, ne ad civitates officia vel munera nominaretur, dicta bona repetere volens non auditur in l. cum t. s. C. eod.

IV. Denique metus ad eliciendam obligationem & quidem ab eo, vel alio ejus nomine, cui obligatio facta est, incuslus esse debet. Unde si captum à Latronibus liberum, qui mihi pro hoc obsequio promittat aliquid, non se, quo minus id præster, per metum excusare poterit: quia ego causa humanitatis non fui, sed operæ meæ, quam in liberando præstiti, mercedem accepi, l. metum 9. §. i. ff. h. t. Similiter etiam votum in periculo mortis emissa ex omnium DD. sententia firmiter obligant, quamvis metu mortis emissa sint.

TITULUS XLI. De in integrum Restitutione.

SUMMARIUM.

1. Restitutio in integrum est remedium extraordinarium.
2. Remedium Juris extraordinarium, quando est pin-
guit, datur etiam existente ordinario.
3. Remedium restitutionis datur Minoribus, Ecclesie,
pvi loci, Republicæ & Civitati.
4. Quæ differentia inter Restitutionem Majorum &
Minorum?
5. Mulieribus quoque, Rusticis, & Militibus datur re-
stitutio. Item Hereticis minorum & aliorum,
quibus hoc beneficium alias competit.
6. Minor etiam contra minorem, & Ecclesia contra
Ecclesiam restituitur: & quomodo privilegiatus
statu privilegio contra privilegium?
7. Restitutio coram iudice ordinario rei habente admi-
nistrationem peti debet.
8. Qui iudices dicantur habere administrationem?
9. Quando Restitutio dicatur peti incidenter.
10. Restitutio petita ordinariè suspenditur executio,
nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem.
11. Quatuordecim Restitutioni petendæ præfixum cur-
nā à die scientiæ de lesione.

12. Quadraginta tamen annorum lapsu præscriptum
huic beneficio.
13. Qui Restitutionem petit, probare debet, se læ-
sum esse.
14. Restitutio minoris vel Ecclesie prodest majori, seu
Laico, si causa sit individua: alias non.
15. Læso, ut causet restitutionem, non debet esse for-
tuitus.
16. Procurator, nisi sit cum liberis, aut mandatum spe-
ciale habeat restitutionem principaliter petere non
potest, bene tamen incidenter.
17. Tutores, Curatores, Oeconomi, Prælati, & simi-
les habentes administrationem, mandato non in-
digent.
18. Restitutio impetrata, cum re etiam fructus sunt
restituendi.
19. Exponitur textus in c. ad nostram de Reb. Ec-
cles. non alien.
20. Qui scit Restitutionem peti posse, an habeatur pro
male fidei possessore?
21. Clericus minorennis in resignatione beneficii læsus
potest restitutionem petere.
22. Idem obtinet, eius beneficium resignationem alteri jam
defacto sit collatum.
23. In spiritualibus: scilicet Matrimonio aut professione
religiosa quoad substantialia non datur resti-
tutio.
24. Regularis contra quinquennium ad proponendæ
causæ nullitatis à Concil. Trid. præsumitur, ex cau-
sâ potest restituui.
25. In Contractibus juratis potest etiam dari restitutio ex
causâ emergente.
26. Minor contra confessionem suam quomodo resti-
tuatur?

Sicut ex causa metus, sic etiam ex aliis re-
medium sæpe à iudice petendum est, quod
Restitutio in integrum appellatur. Hæc est
remedium juris extraordinarium, quo læsi
in eum statum, in quo ante lesionem fue-
runt, per officium iudicis reducuntur.

Dico esse remedium extraordinarium:
quia tunc primum datur, quando ei, qui se
læsum dicit, nulla ordinaria actio super-
est. l. in causa. 16. ff. de Minoribus. Ver-
um hanc regulam, quod remedium extra-
ordinarium non detur, nisi ordinario defici-
ente, limitant DD. nisi extraordinarium sit
K k 2 pin-

pinguius, unde subsequenter inferunt, quod Minor vel Ecclesia ultra dimidium laesa possit omisso remedio ordinario ex *L. 2. Cod. de Rescindenda vend.* restitutionem in integrum petere: cum hoc sit pinguius remedium; partim, quia in petita restitutione in integrum non est necesse probare laesionem ultra dimidium, quae est difficilis probationis, cum pretia rerum habeant diversos aestimatores, sed sufficit probare gravem laesionem; partim etiam, quia si emptor. ex *d. l. 2.* conveniatur, erit in ipsius arbitrio, an rem redhibere, vel justum pretium supplere velit. Si verò restitutio in integrum contra ipsum postuletur, poterit praecise ad restitutionem rei emptor compelli.

3 *Restitutio in integrum* pluribus datur, qui se in iudicio vel extra illud laesos fuisse affirmant. Et primò quidem datur de Jur. Civ. hujus restitutionis remedium *Minoribus 25.* annis non tantum, dum in minori aetate constituti sunt, sed etiam per quadriennium, postquam majorenes esse coeperunt; non quidem respectu actuum in majorennitate gestorum; sed quos prius in minorenni aetate cum suo damno vel detrimento inierunt. Deinde exemplo Minorum etiam *Ecclesia* utitur jure minoris *c. 1. b. t.* nomine autem Ecclesiae etiam Capitulum alicujus Ecclesiae Cathedralis vel Collegiatae intelligitur, si laesio toti Capitulo evenerit. Innoc. *inc. nisi 21. de Præb.* Praeterea etiam datur Hospitalibus & aliis prius locis. Valens. *b. t. §. 1. num. 8.* Item Reipubl. & Civitati hujus restitutionis beneficium datur. *L. 4. C. Quib. ex causis mai.* Quod nonnulli etiam ad Caltra habentia subditos & jus territorii extendunt, ut & hac jure Reipublicae gaudeant, Gall. *L. 2. obs. 62. n. 3.* Majores quoque 25,

annis quandoque in integrum restituntur, quia Praetor in *L. 1. in fine ff. Ex quibus causis majores* generaliter dicit *si quis in iudicio vel extra illud laesio sit, in integrum restituum.* ad quam clausulam Praetor toties veniendum esse, quoties restitutio suggerit, notanter minus Ulpian. *in l. sed et si 26. §. fin. ff. de l. tamen in restitutione Majorum & Minorum* subest differentia, quod in minoribus non sufficiat laesio, sed etiam requiritur probatio iusta causae arbitrio iudicis ponderandae, ob quamvis laesio minima putari debeat. v. g. si propter Remissionem aut captivitatem absentes erant; & in re alii ipsorum bona possederint, seu usu ceperint *l. 100. ff. Ex quibus causis majores.* In minoribus autem sufficit probare minorem aetatem & laesionem. *norm. in c. ex literis. 4. b. t. num. 1.* Sed & illa est differentia, quod Minores restituantur, quamvis tutore vel curatore interveniente laesi sint, habeantque elationem, an magis tutelae actione contra tutorem experiri, vel contra laedentem *restitutionem in integrum* petere velint. *L. 1. §. 2. C. Si tutor, vel curator interveniat.* Majores verò absentes, si procuratores sua negotia vel lites dimiserint, non habent restitutionis beneficium, sed contra procuratorem agere debeant. *l. fin. ff. de l. tamen* quando tamen procuratore non existeret solvendo ex causa aequitatis Dominus *restitutionem in integrum* succurrere, si dicitur est superius in tit. *de Procuratoribus* Mulieres quoque Rustici, Milites & juris ignorantia excusantur, restituntur, peritiores consulere non potuerunt. *Nov. tanta de Appellat. p. 6. n. 89.* per notata *l. juris ignorantiam. 6. Cod. Qui admodum ad bon. possess. §. c. & in l. ubi. §. ff. de Edendo.* Denique non tantum ipsis praetor

palibus hanc beneficium competit, sed etiam eorum heredibus & Successoribus universaliibus, si modo defunctus in ea condicione fuerit, ut, si adhuc superflus esset, restitui deberet. *L. non solum. C. ff. h. t. l. minor. 18. §. ff. de Minor.*

6. Sed quid si Minor contra Minorem, Ecclesia contra Ecclesiam restitutionem petat, et audiiri debet, vel potius obstat, quod privilegiatus contra privilegiatum non utitur privilegio, sed jure communi? Respondendum est, restitutionem in integrum locum habere propter textus Juris citatos in *cap. audiri. 3. h. t. l. verum. 2. §. penult. ff. de Minoribus.* Quod vero dicitur privilegiatum non uti privilegio contra pariter privilegiatum, id procedit si utriusque pars sit causa; secus autem si alter certet de lucro captando, & alter de damno vitando: tunc enim is, qui cupit indemnis esse, merito prevalere debet illi, qui ex re aliena lucrum querit. Panorm. *in d. c. audiri. n. 8.* nam beneficium restitutionis non datur Minoribus vel Ecclesiis laedentibus, sed laesis, ideoque Minor, vel Ecclesia laedens non est privilegiata, consequenter si res accuratè expendatur, non concurrat privilegiatus cum privilegiato. Aliud loquitur, si utraque pars certaret de damno vitando & laesionem allegare posset, sicut exemplum ponitur in *d. verum. §. penult.* si minor solvisset alteri minori, & iste perdidisset, non restitueretur minor solvens contra minorem perdentem.

Restitutio petenda est coram Judice illius, contra quem petitur, ex generali regula *quod ad actor forum rei sequatur. l. 2. Cod. de off. apud quem cogitur. in integr. restit. agitur ande.* Et hodie Ordinarius administrationem habens, vel Delegatus ab eo, sive sit specialiter ad id delegatus, sive quæstio restitutionis incidat in causâ gene-

raliter commissa, restitutionem concedere potest; Ordinarius verò administrationem non habens, vel Delegatus ab eo restituere non potest, nisi petatur *incidenter* non *principaliter*. Ita expressè deciditur *in c. causa. q. h. t.* cui consonat *l. fin. Cod. ubi apud quem & c.* Noti etiam Juris esse dicit Gail. *Lib. 1. obs. 114. n. 3.* quod *restitutio* quoque adversus sententiam definitivam ab eodem Judice, qui eam tulit, fieri possit.

Porro duo sunt *in d. c. causa*, non satis clara. Primum quænam sit differentia inter Judicem administrationem habentem, & eam non habentem. Deinde quando dicatur *restitutio in integrum* tantum *incidenter* postulari. Utrumque explicat Panorm. *in d. cap. causa. in principio. n. 3.* quod nimirum Judices administrationem habentes dicantur illi, qui habent certum territorium seu districtum, in quo Jurisdictionem exercent, uti Episcopi & alii terrarum Principes: administrationem verò non habentes illi sint, quorum Jurisdictio est fundata tantum in personis, sicut exemplum ponit in Doctoribus profitentibus, qui habent Jurisdictionem in scholares, sine administratione territorii: item exemplum esse potest ex *l. fin. Cod. de Jurisdictione omnium Judicum.* in Præpositis & Superioribus Collegiorum Communitatum, qui in illos, qui de communitate sunt, Jurisdictionem exercent.

Alterum etiam exponit Panorm. quod scilicet tunc dicatur *incidenter* peti *restitutio*, quando petitur ante definitivam super certo tantum causæ articulo, puta, ad exceptionem vel probationem omniam proponendam, vel contra interlocutoriam, per quam minor vel Ecclesia se gravatam dicit. Imò ex multorum sententia dicitur *incidenter* peti *restitutio* non tantum, quando

ante definitivam petitur, sed etiam quando in continenti post definitivam postulatur intra decennium, antequam sententia transierit in rem judicatum per Gloss. in c. suscitata. 6. in verbo. postulavit. h. t. Cui videtur ad stipulari Panorm. ibid. n. 5. & 6. quamvis fateatur, rem apud DD. esse dubiam.

- 10 Sed hic *questio* est, an sententia in iudicio lata debeat interim executioni mandari, dum causa *restitutionis* pendet? Nam pro affirmativa facit tex. in d. c. suscitata. h. t. ubi coram S. Pontifice agebatur pro *in integrum restitutione*, & ibi voluit Pontifex, ut ad executionem sententiae ante omnia procederetur. Econtra in l. un. Cod. in *integrum restitut.* postulat a ne quid novi fiat, rescribit Imperator, quod restitutione postulat omnia in suo statu manere debeant, & nil circa executionem attentandum sit.

In hac *controversia*, quae in foro sapientissime movetur, dicendum est, quod restitutio regulariter suspendat executionem, secundum text. in d. l. unica. nisi foret altioris indaginis, & ex conjecturis praesumi posset, quod ea tantum ad proelationem litis peteretur: tunc enim executio suspendenda non foret; ita tamen, ut victor idoneam cautionem praestaret, quod universa, quae occasione sententiae percepisset, restitutus esset Adversario, si in causa restitutionis praevaluerit. Ita textus ipse in dict. cap. suscitata n. non obscure insinuat. Myns. Cent. 1. observ. 48. Maranta de Appell. c. part. 6. n. 108.

- 11 Datur autem beneficium *restitutionis in integrum* cum quibusdam conditionibus. I. Ut petatur intra quadriennium, quod Ecclesiae currit a die laesionis. Clem. un. h. t. Minori vero a principio anni 26. suae aetatis, quando scilicet factus est ma-

jorennis, circa actus illos in minorennibus gestos. L. si. Cod. de Temporalibus in integrum restitutionis. Sed hic est quaestio an quadriennium petendae restitutionis praefixum currat immediate a die praesentis laesionis, vel potius a die scientiae, quod constituendus in laesionis cognitionem dicitur. Probabilius est, praesatum quadriennium tempore scientiae computandum: aliter non satis prospectum esset indemnitas Ecclesiarum & Minorum, si contra eorum suas laesiones nullum haberent remedium. Unde in cap. 1. & 2. hoc. tit. in 6. dicitur quod post quadriennium Ecclesia restituta non sit, si negligenter intra illud tempus restitutionem non petierit. E contra contrario sensu, si non ex negligentia, propter ignorantiam laesionis id factum, etiam post quadriennium restituenda est, quia ex rationabili causa generaliter post quadriennium Ecclesiam restitui expressum in dict. cap. 1. dicitur. Licet quoque illi qui instrumenta ad causam pertinentia non se habet, non videatur posse iustam ignorantiae causam allegare: propter contumaciam tamen Officialium & Administratoorum Monasteriis & Ecclesiis mutationem, quae alias alio merito suadet, cum ex talis mutatione instrumentorum deperditio, depositio, & consequenter ignorantia facile contingere possit.

Non obstat etiam Clement. un. h. t. quia dies laesionis pro initio quadriennii signatur; nam explicari debet, si dies laesionis & scientiae coincidunt, ut ita pro factis Ecclesiarum & minorum jura iuris conserventur. Arnoldus Rath in Tract. de Usucapionibus. c. 5. assert. 45. Ubi dicit hanc sententiam communi DD. calculum in praxi receptam esse; cum hac tamen consideratione, ut si post tempus laesionis, & insuper anni elapsi fuerint, tunc sicut

to tempore regulariter omnis actio extinguitur, ita etiam restitutio in integrum, ne alia sequatur inconveniens, quod contra Ecclesiam nunquam cum effectu proce- dere præscriptio, utpote quæ semper per restitutionem posset in irritum revocari, & nullum esset speciale Ecclesie Roma- nae ius. amorum præscriptione gaudens privilegium.

II. Qui restitutionem postulat, debet probare se laicum esse. *cap. cum venissent. 2. ubi constitutus. 8. b. t. l. ait proctor. 7. §. 3. l. verum. 11. §. sciendum. 3. & passim alibi. ff. de Minoribus.* In Camera tamen prædictum esse dicit Myring. *Cent. 2. observ. 17.* ut Minores, qui appellatio- nem omiserunt, restituantur ad appellan- dum sine alicujus lationis probatione, eò quod ipsa appellatio omisso latis proba- bilis sit iuris.

14. Incidit & hic non omittenda notabilis questio, quid statuendum, si cum minore in eadem lite vel negotio tanquam confors aut coartus majorem verteretur, vel cum Ecclesia Laicus, an privilegium restitutio- nis in integrum etiam majorem vel Laico profuturum sit?

Resp. esse distinguendum, an causa, su- per qua restitutio postulatur, sit dividua vel non? Si divisionem recipiat (cujusmodi sunt regulariter obligationes illæ, quæ in dando constitunt; potest enim utique summa v. g. 100. Honorum tota vel pro parte solvi? Joan. Honorius *ad tit. de For. compet. n. 96.*) restitutio Minoris non prodest Majori, nec verò, si causa sit individua, ut si duo se obligaverint ad opus faciendum, & neuter sine altero facere possit, vel si duo commu- nem domum, aut rem alienam vendiderint, quam emptor per partes emere nolit, aut non possit, tunc enim restitutio unius etiam alteri proderit. *L. tutor. 47. §. 1. ff. de*

Minor. l. un. Cod. Si in com. eademque causa &c.

III. Non sufficit, ut laico quoquomodo contigerit, sed requiritur, ut vel dolo ad- versarii, vel inconsultâ facilitate laici, vel ex negligentia administratoris evenit: nam si calu tortuito damnum causatum sit, puta, res empta perierit, si post aditam hæredita- tem per bellorum incursum bona devastata sint, restitutioni locus haud erit, alias qui cum minore vel Ecclesia ageret, quantam- cunque bonam fidem adhiberet, nunquam de damno securus esset. *d. l. 11. §. 4. & seq. ff. de Minor.*

IV. Denique, qui alieno nomine re- stitutionem petit, is vel procurator cum liberâ esse, vel mandatum ad id speciale ha- bere debet, per text. & DD. in *cap. coram. 7. hoc tit. & in l. illud. 25. §. 1. ff. de Minoribus.* ita ut sine tali manda- to nullus consanguineus præter patrem admittatur. *l. Patri. 27. ff. de Minoribus:* in ijs enim, quæ requirunt speciale manda- tum, non sufficit allegare præsumptionem mandati ex consanguinitate, sicut ex probabiliori & communiori sententia defendit Covar. *Var. Resol. lib. 1. cap. 6. n. 5. cum Glos. in l. exigendi. 12. C. de Procurato- ribus.* Si tamen non principaliter, sed jux- ta superius dicta incidenter tantum petere- tur restitutio, sufficeret generale mandatum ad totam causam. Est & notabile, quod Tutores, Curatores, Oeconomi, Prælati, & reliqui habentes administrationem alieni patrimonij sine mandato speciali restitutio- nem in integrum postulare possint. Ita Ab- bas, & communiter Interp. in *cap. susti- ta. 6. hoc tit. Myrsing. Centur. 2. Ob- serv. 26. n. 7.*

Ceterum impetratâ restitutione res unâ cum fructibus saltem extantibus restituenda est. *L. quod si minor. 24. §. restitutio. 4. l. patri.*

L. patri. 27. §. si pecuniam. 1. ff. de Minor. l. si predium. 16. Cod. de Præd. minorum. Non obstat, quod fructus sint percepti jure domini: quia ante restitutionem res supponitur fuisse in dominio possessoris, & consequenter videantur restitui non debere. Nam resp. quod illud dominium tantum fuerit revocabile, non simplex & absolutum.

19 Item opponitur difficilis textus in *cap. ad nostram. 11. de Rebus Ecclesie non alienandis.* Ubi Ecclesia rem cum suo damno in feudum datam per restitutionem in integrum recuperavit quidem, fructus autem inde percepti non Ecclesie, sed possessori feudi adjudicati sunt. Respondet imprimis nonnemo apud Barb. in *d. cap. ad nostram. num. 2.* speciale esse in feudo, ut tamen id per restitutionem in integrum à Vasallo repetatur, nihilominus fructus percepti apud eundem permaneant, utpote debiti in recompensationem servitorum & aliorum onerum feudalium præstitorum; arg. *cap. 1. in fin. In quibus causis feudum amittatur. in Usib. feudor. & cap. 1. ext. de Feud.* id quod textus ipse in *d. cap. ad nostram.* non obscure insinuare videtur per illa verba: *cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore.* Si quis verò contendere velit non esse verisimile, quod in illa facti specie vasallus multa servitia amplis feudi redditibus æquivalentia Ecclesie præstiterit, adferri poterunt aliæ expositiones; nimirum, quod textus ille loquatur vel de fructibus, qui impensas in eorum collectione, vel in rem ipsam factas non excedunt, vel de fructibus bonæ fidei consumptis, non verò extantibus. Videatur Covar. *Var. Resol. l. 1. cap. 3.*

20 *Quæres:* an is, qui non ignorat rem posse à se per restitutionem in integrum avocari, debeat malæ fidei Possessor censetur,

& consequenter omnes fructus non tantum extantes, sed etiam consumptos retinere, juxta *L. certum. 22. Cod. de vindicatione?*

Respondet Covar. *dict. loc. num. 1.* qui in ordine ad lucrandos fructus debeat referri bonæ fidei possessor. Fundamentum autem dependet hæc quaestio ab ea, utrum qui cum minore vel Ecclesia contractat, de Minor vel Ecclesia damnum acceptaneatur in conscientia rem restituere, quam per restitutionis judicium in futuro repetatur, supposito quod contractus ceteroquin omnes legitimas condiciones habuerit, & ipso jure validus fuerit. nocentius in *cap. qui a plerisque. 8. de nuntiate Ecclesiarum. & ibid. etiam norm. n. 28.* distinguunt, an cum vel dolo læsio contingerit? Si sine dolo, restitutum debere fieri ante sententiam Judicis: si cum dolo, concedunt. Quod tamen posterioris distinctionis mentio sic opinor esse declarandum, ut siquis dolosa illa persuasio intervenisset, Ecclesia non fuisset contractura, res omnino non expectatâ Judicis sententiâ restituenda: si vero bonus enim dans causam contractum nullum. *DD. ad l. 7. ff. de Dolo.* & proinde nec ex tali contractu teneri potest. Si vero bonus tantum incidit in contractum, quia in pretio defraudatio facta est, tunc quidem in animâ judicio faciendam restitutionem justî pretii, seu læsionis contentis, sicut fieri deberet, tamen sine dolo læsio facta fuisset: non tamen debet rem ipsam restitui ante judicalem restitutionis sententiam: nam læsio per se non cit contractum invalidum & consequenter non impedit, quò minus res, ejusque dominium ex contractu acquisitum fuerit.

quoque juratis, licet regulariter non detur in integrum restitutio. *L. 1. cum sua auct. Cod. Si adversus venditionem.* datur tamen nonnunquam ex causâ novâ, vel noviter emergente, quæ tempore præstiti juramenti non fuit prævisa, nec verisimilis intentio jurantis erat, ad talem causam se obligare, ut *in cap. quemadmodum. 25. de Jurejurando* dicitur, quod sponsalia etiam jurata ob mutationem notabilem supervenientem, v. g. quia sponsa deformata aut fornicata fuit, dissolvi possint.

26 Utrum autem minor restituatur adversus suam confessionem, si v. g. sponsalia, matrimonium, delictum aut debitum, antequam hæc contra eum legitime probarentur, ultrò confessus sit, diversæ sunt DD. sententiæ, ut videre est apud Sanch. *d. lib. 7. disp. 152. num. 17. Fach. Lib. 1. Controv. cap. 72.* Affirmantium fundamentum est in *L. certum. 6. §. penult. ff. de Confessis.* ubi dicitur, minorem à confessione suâ restituendum. Mihi magis placet, minorem non aliter restitui, quam si prius docuerit saltem ex præsumptionibus urgentibus confessionem ex errore processisse, aut ex metu vel alio gravi respectu aut præcipitantia juvenili fallum dixisse, atque ita intelligo text. *in d. §. penult.* Ratio mihi videtur: quia minoribus non subvenitur ex eò præcisè, quod læsi sint, aliàs deberet eis subveniri; tametsi per legitimas probationes convicti, vel ob casum fortuitum damnum acciperent, sed si contra Justitiam læsi sint. *L. verum. 11. §. 4. ff. de Minoribus:* non læditur autem contra Justitiam, qui verum, quod in conscientia tenebatur dicere, edixit. Deinde minorem adversus confessionem veritatis restituere, esset nihil aliud, quam ei dare mentiendi & litem protelandi occasionem, quod utique rationi & æquitati non correspondet.

TITULUS XLII.

De alienatione Judicij mutandi causâ facta.

SUMMARI.

1. Inter causas restitutionis in integrum est alienatio Judicij mutandi causâ.
2. Quæ actio propterea competat.
3. Rei litigiosæ alienatio, quia per se nulla est, non dicitur hoc remedium.
4. Notabilia in hac materia de Jure Canonico.

Inter causas restitutionis in integrum iam hæc est: si adversarius rem superius conveniri posset, ante acceptum Judicium dolo malo alienarit in personam potentioris, vel quæ sit alterius formæ, actori durioris litem constitueret. Propterea sicut in *ff. & Cod. post Tit. De integrum. restitutione.* hæc rubrica posita etiam fecit Decretalium Compilatorum merito ante initium processûs Judicij mutandi: quia, ut dictum, ante acceptum Judicium plerumque hæc alienationes in integrum fiunt; cui speciali Juris remedium occurri, æquum fuit.

Si igitur pro re alienata *personalis* actio competat, v. g. ex empto, donato, locato, &c. tunc quia actio personalis contra unum possessorem, cum quo nihil contractum est, non datur, Prætor æquitate motus concessit actionem *in factum* contra alienantem ad consequendum id, quod sua interem alienatam non fuisse. *l. 1. & passim. h. t.* Si *realis* fuerit actio rei vindicatio, liberum est actori, an eam contra possessorem, vel contra alienantem, qui dolo deo possidere, & ideo fictione juris pro possessore habetur, intentare velit. *l. un. Cod. eod.* Nihil quoque impedit actionem *realem* contra possessorem, & *personalem* factam